

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 336.22:334.012.64

DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2025-4-8>**Масленніков Є.І.**

доктор економічних наук, професор
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6400-7840>

Коваленко К.В.

здобувач вищої освіти
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2989-4584>

Maslennikov Yevgen

Doctor of Economics, Professor
Odesa I.I. Mechnikov National University

Kovalenko Klim

Higher Education Applicant
Odesa I.I. Mechnikov National University

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

IMPACT OF TAX POLICY ON THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM BUSINESSES IN UKRAINE

У статті досліджено вплив податкової політики на розвиток малого та середнього бізнесу в Україні, підкреслюючи, що даний сектор є критично важливим для економічної стійкості, створення робочих місць та інновацій. Розглянуто теоретичні засади формування податкової системи, яка, окрім суто фіскальної, має регулюючу та стимулюючу роль. Для малого та середнього бізнесу (МСБ) податкова система повинна забезпечувати максимально прості та прозорі умови. Проаналізовано сучасний стан податкового навантаження на суб'єктів малого та середнього бізнесу, яке, попри існування спрощеної системи оподаткування, залишається обтяжливим через складність адміністрування. Ефективність спрощеної системи, зокрема єдиного податку, високо оцінюється як інструмент детінізації та мінімізації бюрократичних процедур, однак її постійна трансформація та обмеження створюють додаткові ризики. Оцінено динаміку основних податкових надходжень, яка свідчить про стабільний внесок МСБ, але також і про стримування його зростання через регуляторну непередбачуваність. Зміни у податковому законодавстві безпосередньо впливають на фінансову стійкість, змушуючи підприємства відволікати ресурси на адаптацію, що знижує інвестиційну активність і, як наслідок, загальну конкурентоспроможність українських підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках. Виокремлено ключові проблеми, які гальмують розвиток: нестабільність податкових норм, що підриває довгострокове планування, надмірна складність адміністрування навіть базових податків та критична недостатність стимулюючих механізмів для інноваційних проєктів, експорту чи створення нових високотехнологічних робочих місць. Для забезпечення стійкого економічного зростання України та повного розкриття потенціалу МСБ необхідна кардинальна реформа податкової політики. Запропоновано напрями удосконалення: по-перше, забезпечення прогнозованості через законодавче закріплення незмінності ключових параметрів на середньострокову перспективу; по-друге, подальше спрощення та повна цифровізація податкового адміністрування для мінімізації людського фактору; по-третє, запровадження цільових податкових стимулів, включаючи податкові канікули для стартапів у пріоритетних галузях та податкові кредити на інвестиції у модернізацію. Реалізація даних заходів є критично важливою для створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу, підвищення його ролі у формуванні національного доходу та, зрештою, для забезпечення економічного зростання

України. Удосконалена податкова політика має перейти від суто фіскального тиску до стратегічного партнерства з бізнесом.

Ключові слова: податкова політика, малий і середній бізнес, податкове навантаження, спрощена система оподаткування, податкові стимули, підприємницька діяльність, інвестиційна активність, економічний розвиток України, податкова система, податковий менеджмент, консалтинг.

The article examines the impact of tax policy on the development of small and medium-sized businesses (SMB) in Ukraine, emphasizing that this sector is critically important for economic stability, job creation, and innovation. The theoretical foundations for the formation of the tax system are reviewed, which, in addition to its purely fiscal role, has a regulatory and stimulating function. For SMB, the tax system must ensure the simplest and most transparent conditions possible. The current state of the tax burden on small and medium-sized businesses is analyzed, which, despite the existence of the simplified taxation system, remains onerous due to the complexity of administration. The effectiveness of the simplified system, particularly the single tax, is highly valued as a tool for de-shadowing the economy and minimizing bureaucratic procedures, but its constant transformation and limitations create additional risks. The dynamics of key tax revenues are assessed, indicating a stable contribution from SMB, but also pointing to the constraint of its growth due to regulatory unpredictability. Changes in tax legislation directly affect financial stability, forcing enterprises to divert resources for adaptation, which reduces investment activity and, consequently, the overall competitiveness of Ukrainian enterprises in domestic and foreign markets. Key problems hindering development are highlighted: instability of tax norms, which undermines long-term planning, excessive complexity of administering even basic taxes, and a critical lack of stimulating mechanisms for innovative projects, exports, or the creation of new high-tech jobs. Conclusion: the study confirms that a fundamental reform of tax policy is necessary to ensure stable economic growth in Ukraine and fully unlock the potential of SMB. Directions for improvement are proposed: first, ensuring predictability through legislative entrenchment of the immutability of key parameters for the medium term; second, further simplification and complete digitalization of tax administration to minimize the human factor; third, introduction of targeted tax incentives, including tax holidays for startups in priority sectors and tax credits for investments in modernization. The implementation of these measures is critically important for creating favorable conditions for the development of small and medium-sized businesses, increasing its role in national income generation, and ultimately ensuring Ukraine's economic growth. The improved tax policy must transition from purely fiscal pressure to a strategic partnership with business.

Keywords: tax policy, small and medium-sized businesses, tax burden, simplified taxation system, tax incentives, entrepreneurial activity, investment activity, economic development of Ukraine, tax system, tax management, consulting.

Постановка проблеми. Малий та середній бізнес є ключовим елементом економічного розвитку України, адже забезпечує створення робочих місць, формування конкуренції та зростання внутрішнього валового продукту. Однак нестабільність податкового законодавства, надмірне податкове навантаження та складні процедури адміністрування податків створюють значні бар'єри для ефективного функціонування цього сектору економіки країни. В умовах економічних викликів, воєнного стану та потреби у відновленні національної економіки особливого значення набуває формування збалансованої податкової політики, яка одночасно забезпечувала наповнення бюджету та стимулювала розвиток підприємництва. Тому актуальним є дослідження того, яким чином чинна податкова політика впливає на розвиток малого і середнього бізнесу в Україні та які напрями її вдосконалення є доцільними в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впливу податкової політики на розвиток малого та середнього бізнесу в Україні набули особливої актуальності в українській науковій літературі останніх років. У працях таких українських вчених, як О. Андронік [1], П. Лещенко [2], Т. Буй [3], О. Прімерова [4], Є. Масленников [5] та ін., приділяється значна увага теоретичним засадам податкового регулювання підприємницької діяльності, оцінці податкового навантаження на суб'єкти МСП, ефективності спрощеної системи оподаткування,

а також ролі податкових пільг та преференцій у стимулюванні розвитку малого бізнесу. Дослідники аналізують вплив структури податкових надходжень, особливостей адміністрування податків, змін у Податковому кодексі України, а також воєнних та кризових чинників на фінансову стійкість, інвестиційну активність і легалізацію підприємницької діяльності. Окремі автори акцентують увагу на суперечності між фіскальною спрямованістю податкової політики та її стимулюючою функцією щодо МСП, звертаючи увагу на необхідність подальшої адаптації податкових інструментів до потреб малого та середнього бізнесу в умовах трансформації економіки України. Водночас комплексна оцінка впливу сучасної податкової політики саме на динаміку розвитку, конкурентоспроможність і здатність МСП до масштабування залишається недостатньо опрацьованою, що й зумовлює доцільність подальших досліджень у цьому напрямі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених питанням податкової політики та розвитку підприємництва, низка аспектів залишається недостатньо опрацьованою. Зокрема, потребує подальшого аналізу реальний вплив податкових змін на фінансову стійкість суб'єктів малого та середнього підприємництва в умовах воєнного стану та економічної нестабільності. Недостатньо вивченими є питання ефективності податкових пільг і стимулів у контексті цифровізації економіки, а також оцінка адап-

тивності податкової системи до потреб різних категорій підприємств.

Метою статті є комплексне дослідження впливу податкової політики України на розвиток малого та середнього бізнесу, визначення рівня податкового навантаження та його наслідків для підприємницької активності. У межах поставленої мети передбачено аналіз чинного податкового законодавства, оцінку ефективності спрощеної системи оподаткування, виявлення основних проблем у взаємодії бізнесу з податковими органами, а також розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення податкової політики. Досягнення цієї мети спрямоване на формування науково обґрунтованих пропозицій для створення сприятливих умов розвитку малого та середнього бізнесу як ключового чинника економічного зростання України.

Методи дослідження. У процесі підготовки статті використано комплекс методів, що забезпечили системність, логічність і наукову обґрунтованість дослідження впливу податкової політики на розвиток малого та середнього бізнесу в Україні. Застосовано діалектичний метод для виявлення трансформацій у ролі податків як інструменту державного регулювання економіки в умовах ринкових змін та воєнних викликів. Системний підхід дозволив розглянути податкову політику як складову механізму державного управління економічними процесами й фінансовими ресурсами в цілому. За допомогою методів аналізу та синтезу податкового законодавства щодо таких ключових понять, як податкова політика, податкове навантаження, спрощена система оподаткування, податкові стимули, узагальнено результати впливу податкових інструментів на розвиток підприємницької діяльності країни. Порівняльно-аналітичний метод використано для дослідження досвіду функціонування податкових систем країн Європейського Союзу та можливостей його адаптації до українських реалій в умовах сучасних викликів. Індукція та дедукція застосовані для формування науково обґрунтованих висновків і рекомендацій на основі даних і статистичних узагальнень. Сукупність зазначених методів забезпечила комплексну оцінку ефективності податкової системи та сприяла формуванню практичних пропозицій щодо створення сприятливих умов розвитку малого та середнього бізнесу.

Виклад основних результатів дослідження. Державна податкова політика – це діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави. Дана система покликана виконувати фіскальну функцію – забезпечувати державу необхідними фінансовими ресурсами для реалізації її повноважень, а також регулюючу функцію, яка надає можливість державі впливати на соціально-економічні процеси та розвиток країни. Проте для ефективного стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, держава

повинна шукати баланс між фіскальними потребами держави та підтримкою підприємницької активності.

При цьому податкові ставки, пільги та процедури адміністрування податків можуть як стимулювати розвиток малого бізнесу, так і створювати перешкоди для його зростання. Водночас, нестабільність податкового законодавства, складність процедур та високий рівень податкового навантаження на бізнес можуть призвести до зниження фінансової стійкості підприємств, скорочення інвестицій та зайнятості [2].

Згідно із дослідженням UNDP “Assessment of the Impact of the War on Micro-, Small-, and Medium-sized Enterprises in Ukraine”, мікро, малі та середні підприємства (ММСП) є основою економіки України, складаючи 99,98% усіх суб'єктів господарювання, забезпечуючи 74% усіх робочих місць та створюючи 64% доданої вартості [6].

Структура вибірки підприємств, проаналізованих у дослідженні (рис. 1), демонструє явне домінування найменших суб'єктів господарювання, зокрема мікропідприємства становлять переважну більшість (66,3%). Другою за величиною групою є малі підприємства (31,1%), що разом із мікропідприємствами формує майже 97,4%. Натомість, частка середніх підприємств є незначною і складає лише 2,6%. Такий розподіл підкреслює вагу мікро та малого бізнесу в загальній структурі проаналізованої економічної вибірки.

Незважаючи на вагому роль мікро та малого бізнесу у структурі національної економіки, податкова політика України досі залишається одним із ключових чинників, що обмежують його сталий розвиток. Часті зміни у податковому законодавстві, невизначеність регуляторного середовища та складність процедур адміністрування податків створюють додаткові бар'єри для підприємців. Особливо гостро дані проблеми відчуються у воєнний період, коли бізнес стикається з дефіцитом обігових коштів, втратою ринків збуту та руйнуванням виробничих ланцюгів. Згідно із дослідженням ДІІ «Результати дослідження стану бізнесу в Україні в березні 2025 року», 36,9 % опитаних респондентів зазначили високе податкове

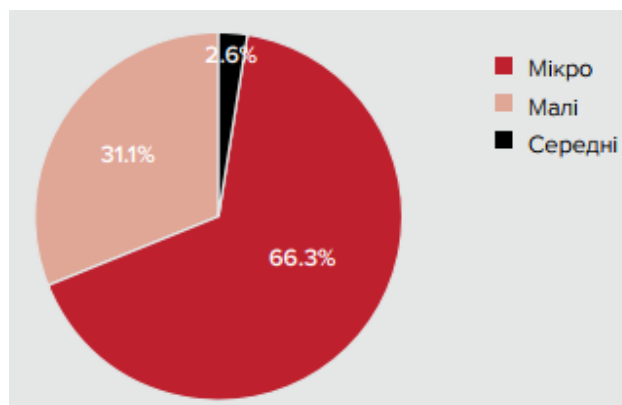

Рис. 1. Розміри підприємств у виробництві
Джерело: [6]

навантаження, як проблему для відновлення та розвитку свого бізнесу (рис. 2).

У даний час, коли на МСБ впливає воєнна ситуація в країні, держава повинна навпаки, стимулювати його розвиток.

Малий та середній бізнес часто стикається з труднощами в адаптації до постійних змін у податковому законодавстві, що підвищує ризики його діяльності. А ускладнення процедур звітності змушує навіть діючі підприємства шукати шляхи мінімізації податкових витрат, включаючи вихід у тіньову економіку. Вищенаведене формує значні виклики для держави в забезпеченні стабільного надходження доходів бюджету та підтримки економічного зростання [2].

Ключовим інструментом, спрямованим на підтримку малого бізнесу в Україні, є спрощена система оподаткування, обліку та звітності. Дана система, передбачена Главою 1 Розділу XIV Податкового кодексу України, дозволяє суб'єктам господарювання (фізичним особам-підприємцям та юридичним особам) сплачувати єдиний податок замість кількох загальнодержавних податків. Переваги ССО очевидні: вона забезпечує зниження податкового навантаження та спрощення обліку і звітності, що є критично важливим для малих та середніх підприємств, стимулюючи їхню легалізацію. Однак існують значні проблеми: держава періодично прагне обмежити використання ССО через побоювання зловживань, що створює постійну нестабільність для малого та середнього бізнесу.

Тимчасові преференції, введені під час воєнного стану, хоч і були ефективним антикризовим заходом, їхня поступова відміна знову підвищує фіскальне навантаження. Незважаючи на наявність спрощеної системи, для значної частини середнього бізнесу, а також тих суб'єктів МСБ, які працюють на загальній системі, загальне податкове навантаження залишається високим. Навантаження на фонд оплати праці (ЄСВ, ПДФО, Військовий збір), непрямі податки (ПДВ) та податок на прибуток у їхній сукупності можуть становити значний відсоток від доходів підприємства, що обмежує можливості для реінвестування та інновацій. Проблематика Єдиного соціального внеску (ЄСВ), незважаючи на зниження ставки до

22%, полягає в тому, що загальне навантаження на заробітну плату (разом з ПДФО та ВЗ) залишається одним із ключових чинників, що стимулює використання «сірих» схем у бізнесі. Крім того, адміністрування ПДВ, особливо процедури відшкодування, часто викликає нарікання, оскільки затримки фактично вилучають значні обсяги обігових коштів з бізнесу [3]. В умовах критичної потреби у фінансуванні оборони, фіскальна функція податкової політики переважає стимулюючу, що може підірвати довгостроковий потенціал МСБ до швидкого відновлення та створення нових робочих місць. Таким чином, сучасна податкова політика України характеризується наявністю великої кількості суперечностей, а саме: спрощена система підтримує найменший бізнес, але загальне високе навантаження та нестабільність законодавства стримують розвиток та конкурентоспроможність середнього та частини малого бізнесу, підштовхуючи його до тінізації. У даних умовах, зважаючи на високу складність та динаміку податкового законодавства, значно зростає попит МСБ на кваліфікований податковий консалтинг та ефективний внутрішній податковий менеджмент, які стають необхідною умовою розвитку.

Податковий менеджмент – це система управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, спрямована на організацію, планування та контроль податкових зобов'язань задля їхньої оптимізації та своєчасного виконання податкового законодавства. Його важливість полягає у забезпеченні внутрішньої фінансової стійкості, оскільки він дозволяє МСБ обирати найбільш вигідну систему оподаткування та мінімізувати непрямі витрати, пов'язані зі складним адмініструванням. Він охоплює планування, організацію та контроль податкових зобов'язань, допомагаючи МСБ обирати оптимальну систему оподаткування та мінімізувати непрямі витрати, пов'язані зі складним адмініструванням.

Водночас, податковий консалтинг – це надання зовнішніми експертами професійних послуг з питань роз'яснення, оптимізації та розв'язання проблем, пов'язаних із податковими зобов'язаннями, а його важливість зумовлена необхідністю швидкої адаптації до регуляторної непередбачуваності, оскільки зовнішня експертиза допомагає проводи-

Рис. 2 Проблеми бізнесу

Джерело: [6]

ти діагностику ризиків, розробляти легальні схеми оптимізації та ефективно представляти інтереси бізнесу перед контролюючими органами. Він надає зовнішню експертизу для діагностики ризиків, розробки легальних схем оптимізації та представництва інтересів бізнесу перед контролюючими органами, що особливо важливо для зниження фінансових ризиків в умовах регуляторної непередбачуваності та частоті зміни податкових норм.

Основні проблеми, які уповільнюють розвиток малого та середнього бізнесу у національному макроекономічному середовищі: нестабільність податкового законодавства, складність адміністрування та високе загально податкове навантаження. Вирішення вищеперелічених проблем потребує комплексного підходу не лише до формування податкової політики, а й удосконалення всієї системи державного регулювання підприємницької діяльності. Необхідно забезпечити узгодженість податкових, фінансових та інституційних механізмів підтримки бізнесу, що сприятиме підвищенню прозорості взаємовідносин між державою та суб'єктами господарювання.

Для забезпечення фінансової стійкості держави та стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану, що є критично важливим, необхідно запровадити комплексну програму реформування податкової політики, спрямовану на усунення виявлених проблем: високого податкового навантаження, нестабільності законодавства, складності адміністрування та корупції.

Ключовим стратегічним заходом є впровадження податку на виведений капітал (ПнВК) замість податку на прибуток підприємств. Дана зміна дозволить автоматично стимулювати реінвестування доходів у розвиток, модернізацію та збереження робочих місць, оскільки оподатковуватимуться лише кошти, виведені з бізнесу, що, у свою чергу, знизить загальне податкове навантаження, особливо для тих, хто активно розвивається, та сприятиме зменшенню тіньової економіки.

Паралельно необхідно здійснити цільове зниження надмірного податкового навантаження на бізнес, що, в свою чергу стосується як перегляду структури ставок у пріоритетних галузях (оборона, енергонезалежність, відновлення інфраструктури), так і запровадження прогресивної шкали ставок та спеціальних пільг для малого та середнього бізнесу. Для усунення проблеми високого навантаження на фонд оплати праці (ЄСВ, ПДФО, Військовий збір), яке стимулює «сірі» схеми, необхідно провести комплексну ревізію, можливо, запровадити єдиний соціальний податок з прогресивною шкалою, що зменшить навантаження на МСБ.

Для боротьби з нестабільністю та фрагментарністю податкового законодавства, що створює невизначеність для бізнесу, слід розробити та офіційно представити чітку дорожню карту податкових змін із зазначенням етапів і строків реалізації. Важливо, щоб дана реформа була узгоджена з євроінтеграційними стандартами та

впроваджена поступово, щоб бізнес мав час на адаптацію.

Висновки. У ході дослідження було встановлено, що, незважаючи на вагому роль мікро-, малих та середніх підприємств мікро, малого та середнього бізнесу як основи економіки України, які генерують більшість робочих місць та доданої вартості, сучасна державна податкова політика залишається ключовим обмежувальним фактором їхнього сталого розвитку. Основними проблемами, що уповільнюють зростання цього сектору, є нестабільність податкового законодавства, складність процедур адміністрування та високе загальне податкове навантаження, особливо на фонд оплати праці (ЄСВ, ПДФО, Військовий збір). Дані чинники, посилені викликами воєнного стану та домінуванням фіскальної функції над стимулюючою, знижують фінансову стійкість підприємств, стимулюють тінізацію економіки та стримують інвестиції. Хоча спрощена система оподаткування є ефективним інструментом підтримки найменшого бізнесу, вона не вирішує проблеми високого навантаження для середніх підприємств та тих, хто працює на загальній системі, а періодичні намагання її обмежити створюють додаткову невизначеність. Через дані проблеми підприємствам МСБ доводиться приділяти значну увагу внутрішньому податковому менеджменту, а також залучати зовнішній консалтинг, щоб ефективно адаптуватися до постійних змін та знижувати податкові ризики.

Бібліографічний список:

1. Буй Т. Г., Прімерова О. К. Податкове стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6533>
2. Буй Т. Г. Податкова політика щодо малого бізнесу в Україні. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Економічні науки*. 2011. № 23. С. 138–142.
3. Міністерство фінансів України. Податкова політика. URL: <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy>
4. ДІЯ Бізнес. Результати дослідження стану бізнесу в Україні в березні 2025 року. URL: <https://business.dia.gov.ua/analytics/research/rezultaty-doslidzhennia-stanu-biznesu-v-ukraini-v-berezni-2025-roku>
5. World Bank Group. Ukraine: 2024 Tax Compliance Cost Survey Report on Results of a Survey. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099122924201549223/pdf/P180172-69d00763-a346-4d8b-85ac-7f4839899d9c.pdf>
6. UNDP. Assessment of the Impact of the War on Micro-, Small-, and Medium-sized Enterprises in Ukraine. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-02/undp-ua-assessment-war-impact-enterprises-ukraine.pdf>
7. Андронік О. Вплив оподаткування на розвиток малого та середнього підприємництва в Україні. *Економіка і організація управління*. 2021. Вип. 3 (39), С. 144–154. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.3.13>
8. Лещенко П. Моделювання впливу податкових важелів на розвиток малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-66>
9. Масленніков Є., Коваленко К. Роль податків у забезпеченні фінансової стабільності держави в умовах дії воєнного стану. *Управління змінами та інновації*.

2025. Вип. 14. С. 81–87. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2025-14-12>
10. Масленніков Є. І., Гусев А. О. Людський капітал країни та вплив на його розвиток державної податкової політики. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2020. Том 19. Вип. 2 (45). С. 70–86. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998/2020.2\(45\).201422](https://doi.org/10.18524/2413-9998/2020.2(45).201422)
- References:**
1. Bui T. H., Primierova O. K. (2018). Podatkove stymuliuvannya rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini [Tax incentives for the development of small businesses in Ukraine]. *Efektivna ekonomika*. № 9. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6533>
 2. Bui T. H. (2011). Podatkova polityka shchodo maloho biznesu v Ukraini [Tax policy for small businesses in Ukraine]. *Naukovi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Seriya: Ekonomichni nauky*. № 23. S. 138–142.
 3. Ministerstvo finansiv Ukrainy. Podatkova polityka [Ministry of Finance of Ukraine. Tax policy]. Available at: <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy>
 4. DIIA Biznes. Rezultaty doslidzhennia stanu biznesu v Ukraini v berezni 2025 roku [DIYA Business. Results of the study of the state of business in Ukraine in March 2025]. Available at: <https://business.diia.gov.ua/analytics/research/rezultaty-doslidzhennia-stanu-biznesu-v-ukraini-v-berezni-2025-roku>
 5. World Bank Group. Ukraine: 2024 Tax Compliance Cost Survey Report on Results of a Survey. Available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099122924201549223/pdf/P180172-69d00763-a346-4d8b-85ac-7f4839899d9c.pdf>
 6. UNDP. Assessment of the Impact of the War on Micro-, Small-, and Medium-sized Enterprises in Ukraine. Available at: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-02/undp-ua-assessment-war-impact-enterprises-ukraine.pdf>
 7. Andronik O. (2021). Vplyv opodatkovannia na rozvytok maloho ta serednoho pidpriemnytstva v Ukraini [The impact of taxation on the development of small and medium-sized businesses in Ukraine]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*. Vyp. 3 (39), S. 144–154. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.3.13>
 8. Leshchenko P. (2024). Modeliuvannya vplyvu podatkovykh vazheliv na rozvytok maloho biznesu [Modeling the impact of tax levers on the development of small businesses]. *Ekonomika ta suspilstvo*. Vyp. 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-66>
 9. Maslennikov Ye., Kovalenko K. (2025). Rol podatkiv u zabezpechenni finansovoi stabilnosti derzhavy v umovakh dii voiennoho stanu [The role of taxes in ensuring the financial stability of the state under martial law]. *Upravlinnia zminamy ta innovatsii*. Vyp. 14. S. 81–87. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2025-14-12>
 10. Maslennikov Ye. I., Husiev A. O. (2020). Liudskyi kapital krainy ta vplyv na yoho rozvytok derzhavnoi podatkovoї polityky [The human capital of the country and the impact of state tax policy on its development]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia*. Tom 19. Vyp. 2 (45). S. 70–86. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998/2020.2\(45\).201422](https://doi.org/10.18524/2413-9998/2020.2(45).201422)

Стаття надійшла: 06.11.2025

Стаття прийнята: 02.12.2025

Стаття опублікована: 26.12.2025